

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้กลุ่มทักษะภาษาไทยเป็นแกนสำหรับนักเรียนชาวเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการค้นคว้าตามหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
2. สาระสำคัญพื้นฐานของหลักสูตร
3. การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
4. หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
5. การบูรณาการหลักสูตร
 - 5.1 ความหมาย
 - 5.2 การบูรณาการในหลักสูตร
 - 5.3 ระดับของการบูรณาการ
 - 5.4 หน่วยบูรณาการ
 - 5.5 ข้อดีและข้อด้อยของการบูรณาการในหลักสูตร
6. ความหมายของแผนการสอน
7. ความสำคัญของแผนการสอน
8. โครงสร้างของแผนการสอน
9. ขั้นตอนการเขียนแผนการสอน
10. ลักษณะแผนการสอนที่ดี
11. ประวัติความเป็นมาชาวเขาเผ่าม้ง
12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรภาษาไทยเป็นหลักสูตรในกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกลุ่มประสบการณ์หนึ่งในหลักสูตรประถมศึกษา ดังนั้นก่อนจะศึกษาหลักสูตรภาษาไทยจึงควรศึกษาหลักสูตรประถมศึกษาที่เปรียบเสมือนเป็นแม่บทใหญ่ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ

จุดหมาย โครงสร้าง เวลาเรียน แนวดำเนินการ การวัดผล การประเมินผล และการติดตามผล
หลักสูตร

หลักการ

หลักสูตรประถมศึกษามีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์

ในการดำรงชีวิต

3. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้
ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

จุดหมาย

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถ
พัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะ
พลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้
ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้ง
ร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้
2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของ
สังคม
3. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
4. สามารถวิเคราะห์ได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
5. มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและอยู่ร่วมกับ
ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
6. มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
7. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงาน
ร่วมกับผู้อื่นได้

8. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชนสามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน

โครงสร้าง

มวลงประสพการณที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรูมี 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู ประกอบด้วย ภาษาไทยและคณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยมเจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคคลิกภาพที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน

สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ในชั้น ป.5-6 โรงเรียนอาจเลือกจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 หรือเลือกจัดกิจกรรมอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเลือกจัดหลาย ๆ กิจกรรมก็ได้

เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่แต่ละปีการศึกษาควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดให้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง และสำหรับชั้น ป.5-6 นั้น ให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง

อัตราเวลาเรียนของมวลงประสพการณทั้ง 5 กลุ่ม ในแต่ละระดับชั้นกำหนดไว้โดยประมาณ ดังนี้

หมวดประสบการณ์	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ					
	ป. 1-2		ป. 3-4		ป. 5-6	
	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี
1. กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือ การเรียนรู้	50	1,500	35	1,050	25	750
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	15	450	20	600	25	750
3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะ นิสัย	25	750	25	750	20	600
4. กลุ่มการงานและพื้นฐาน อาชีพ	10	300	20	600	30	900
รวม	10	3,000	100	3,000	100	3,000
5. กลุ่มประสบการณ์พิเศษ	-	-	-	-	-	600

หมายเหตุ เวลาเรียนคาบละ 20 นาที คิดเป็นชั่วโมงละ 3 คาบ

แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

- จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่น พัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม
- จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจ และสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกัน ในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ
- จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงหรือบูรณาการทั้งภายในกลุ่ม ประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด
- จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์และกระบวนการกลุ่ม

5. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

การวัดผล ประเมินผล และการติดตามผล

การวัดผลและการประเมินผล ตลอดจนการติดตามผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนหรือเลื่อนขั้นระหว่างปีหรือปลายปีตามความสามารถของผู้เรียนให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนทดสอบเป็นระยะ และหรือทดสอบเมื่อจบแต่ละบทเรียนตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน

อนึ่ง สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ จะไม่นำมาเป็นเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนแต่เป็นการวัดผลและประเมินเพื่อดูความก้าวหน้าจากการทำกิจกรรม

2. สารสำคัญพื้นฐานของหลักสูตร

2.1 แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร

การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร ซึ่งกำหนดไว้ว่าการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาและรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. พัฒนาตนเอง

- 1.1 ให้มีความรู้พื้นฐานโดยอ่านออก เขียนได้ คำนวณได้ เข้าใจธรรมชาติ
- 1.2 มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์ รู้จักบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตน
- 1.3 แก้ปัญหาเป็น โดยสามารถวิเคราะห์เหตุผลและเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัวได้

- 1.4 มีความเสียสละ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น
- 1.5 มุ่งพัฒนาตนเอง มีนิสัยรักการอ่าน และแสวงหาความรู้อยู่เสมอ
2. พัฒนาอาชีพ โดยฝึกให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้รักการทำงานและทำงานเป็น
3. พัฒนาสังคม ปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศ และโลกด้วยการฝึกให้
ผู้เรียนเข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่บ้าน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ใน
ฐานะสมาชิกที่ดีของบ้าน ตลอดจนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชน
รอบ ๆ บ้าน

แนวคิดดังกล่าวนี้ได้นำไปกำหนดเป็นจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา 8 ข้อ ซึ่ง
ครุภาษาไทยจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่า ขณะสอนภาษาไทยนอกจากจะเน้นทักษะฟัง พูด อ่าน
เขียน คิดแล้วครูต้องสอนให้นักเรียนรู้จักพัฒนาตนเองโดยให้เข้าใจธรรมชาติ รู้จักรักษาสุขภาพ
ของตนเอง รู้จักคิดแก้ปัญหา มีคุณธรรมในเรื่องการเสียสละ รักการอ่านและแสวงหาความรู้
อยู่เสมอ สอดแทรกเรื่องคุณสมบัตินิพพานในการพัฒนาอาชีพและพัฒนาสังคม สิ่งเหล่านี้ล้วน
สอดแทรกในเรื่องเรื่องและกิจกรรมการสอนภาษาไทยทั้งสิ้น

2.2 จุดเน้นของหลักสูตร

ครูควรมีความเข้าใจว่า หลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุงนี้มีจุดเน้นอย่างไร เพื่อจะ
สอนให้สอดคล้องและนักเรียนจะได้ประโยชน์สูงสุดในการเรียน จุดเน้นของหลักสูตรประถมศึกษา
ฉบับปรับปรุงมีดังนี้

2.2.1. การจัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ เพื่อให้ผู้เรียนได้วิธีการไปใช้ในการ
เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน กระบวนการเรียนการสอนมีหลากหลายตามธรรม
ชาติของวิชากลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น กระบวนการสอนภาษา กระบวนการแก้ปัญหา กระบวน
การสอนคณิตศาสตร์ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคม การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ
ต้องให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดทักษะและมีความชื่นชมในการปฏิบัติจะเป็นนิสัยติดตัวในการ
ทำงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต

กรมวิชาการได้กำหนดกระบวนการที่ควรให้เกิดกับเด็ก เรียกว่า ทักษะ
กระบวนการซึ่งมี 9 ประการด้วยกัน

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์
3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ประเมินและเลือกอย่างหลากหลาย

5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
7. ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

2.2.2 การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเพื่อให้ผลของการเรียนที่ได้รับสามารถนำไปเกิดวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนได้ เป็นการทำให้สภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนกับสภาพสังคมที่นักเรียนรู้จักเป็นสิ่งเดียวกัน การเรียนรู้จะเข้าใจได้งานและนำไปใช้ได้จริง รวมทั้งเป็นการประหยัดทรัพยากรหลาย ๆ ด้านไปในตัวด้วย โรงเรียนจึงควรปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยปรับด้านเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน สื่อ รวมทั้งการจัดงานเลือกในกลุ่มການและพื้นฐานอาชีพให้เหมาะสมซึ่งอาจเพิ่มเติมงานเลือกขึ้นใหม่ได้

2.2.3 การส่งเสริมให้นักเรียนเรียนตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของแต่ละบุคคล เป็นการช่วยเหลือและส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตามศักยภาพของตนเอง นักเรียนที่เรียนอ่อนควรได้รับการช่วยเหลือโดยการสอนซ่อมเสริมให้ดีขึ้น และนักเรียนที่เรียนเก่ง มีความถนัดหรือความสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ควรได้รับการส่งเสริมให้มีความสามารถมากยิ่งขึ้น

3. การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

การจัดการศึกษา คือ การพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ตัวผู้เรียน สิ่งที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้นั้นก็คือ หลักสูตรและการสอน ซึ่งจะเป็นแกนกลางในการที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงทั้งหลายเกิดขึ้นและทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (อารี สันทนต์, อ้างใน วิชัย วงษ์ใหญ่, 2523)

ในความหมายของคำว่า "หลักสูตร" นั้น ขึ้นอยู่กับความเข้าใจ และความสนใจของแต่ละบุคคล เพราะความหมายของหลักสูตรนั้นขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละบุคคลที่เราจะพูดด้วย เช่น เราพูดถึงเรื่องหลักสูตรกับผู้ปกครอง ความหมายของหลักสูตรก็จะแตกต่างกันไปกับความหมายของครู ผู้ใช้หลักสูตรในที่นี้จะขอกกล่าวถึงหลักสูตรในขอบเขตของข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยจะประกอบด้วยรายละเอียดทางจุดมุ่งหมายทางการเรียนการสอน รายละเอียดของเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน รวมทั้งการกำหนดเวลาสำหรับการเรียนการสอนด้วย (สังัด อุทรานันท์, 2532, หน้า 6)

ในสังคมเราปัจจุบันนี้เราต้องการฝึกเด็กให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ มุ่งเน้นให้เป็นนักปฏิบัติมากกว่านักทฤษฎี อย่างไรก็ตามการพัฒนาหลักสูตรก็จะต้องอาศัยแนวคิดพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต้องการความสนใจของผู้เรียนและสังคม รวมทั้งเศรษฐกิจ ศาสนา ปรัชญา ค่านิยม และการเมือง นำมากลั่นกรองเพื่อกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ส่วนความแตกต่างระหว่างหลักสูตร (Curriculum) และการสอน (Instruction) เป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจให้แจ่มชัดว่า การสอนจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อครูได้พัฒนาบทเรียน สื่อการเรียน และวางแผนการสอน ตลอดจนวิธีดำเนินการสอนในชั้นเรียน ดังนั้นครูผู้ทำให้การสอนเกิดขึ้นก็คือ นักพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นเรียน ซึ่งเป็นระดับการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญที่สุด (วิจัย วงษ์ใหญ่, 2525, หน้า 10-11)

วิจัย ราษฎร์ศิริ (2524, หน้า 30-31) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางของกรมวิชาการให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยปรับที่ประมวลการสอน แผนการสอน สื่อการเรียนต่าง ๆ รวมทั้งการสอนของครู มีวิธีการดังนี้

1. ปรับ เช่น ปรับเนื้อหาหรือประมวลประสบการณ์ในหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น เช่น เรื่องปัญหาการดำรงชีวิต สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สิ่งเหล่านี้ในแต่ละท้องถิ่นจะมีส่วนที่แตกต่างกัน ตัวอย่างในเรื่องของจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรต้องการให้นักเรียนรู้จักความปลอดภัยในการหุงต้มอาหาร ในเมืองควรสอนเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้ก๊าซและเครื่องไฟฟ้า ส่วนโรงเรียนในชนบทควรสอนเรื่องความปลอดภัยในการใช้ฟันและदानสำหรับหุงต้มอาหาร
2. ขยายเนื้อหาเรื่องใดที่ท้องถิ่นรู้จักดีแล้ว ก็ควรจะให้เด็กได้เรียนให้ลึกลงไปอีก เช่น ในภาคเหนือ เด็กควรเรียนรู้ในเรื่องไม้สัก ตั้งแต่การเพาะเมล็ด การปลูก การบำรุงรักษา ประโยชน์ของไม้สัก การตัดต้นสัก การแปรรูป การจำหน่าย ในขณะที่เด็กภาคอื่นเรียนรู้แต่เพียงประโยชน์ของไม้สัก
3. เพิ่มเนื้อหาบางเรื่องเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่ควรเรียนรู้ แต่คนในบางท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับอาชีพ ภาษาท้องถิ่น ประเพณีวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

วิจัย ราษฎร์ศิริ (2524, หน้า 27) ยังได้กล่าวอีกว่า การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสภาพของสังคมในแต่ละท้องถิ่นควรมีหลักการในการพัฒนาหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่ซับซ้อน จำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อมั่นได้ โดยอาศัยวิธีการสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ และวิจัยเพื่อให้ได้หลักสูตรที่เหมาะสมกับบุคคล และท้องถิ่น

2. การพัฒนาหลักสูตรควรมีการประสานงานกันอย่างกว้างขวางระหว่างนักพัฒนา หลักสูตร นักบริหาร นักวิชาการแต่ละสาขา ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนและบุคคลอาชีพต่าง ๆ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารต้องใช้ภาษาเดียวกัน และมีความเข้าใจตรงกัน

3. การพัฒนาหลักสูตรต้องจัดสภาพการทำงานให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยยึด หลักการทำงานแบบประชาธิปไตย

4. การพัฒนาหลักสูตรต้องทำอย่างมีระบบระเบียบ มีการประสานสัมพันธ์กันตาม ขั้นตอนที่ต้องการ

5. การพัฒนาหลักสูตรมีผลกระทบต่อบุคลากรหลายฝ่ายต้องอาศัยการ ประชาสัมพันธ์การฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ เพื่อเปลี่ยนความเชื่อ ทศนคติและพฤติกรรมการทำงานแก่ผู้บริหาร ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรก่อนเริ่มใช้หลักสูตร

6. การนำหลักสูตรที่พัฒนาไปทดลองก่อนนำไปใช้เป็นสิ่งจำเป็นที่พึงควรกระทำ อย่างยิ่ง เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม และเอื้อต่อการนำไปใช้ในแต่ละท้องถิ่น

7. การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ควรกระทำอย่างสม่ำเสมอ ตลอดเวลา แม้แต่ขณะที่กำลังใช้หลักสูตร

8. การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงระยะเวลา บุคลากร งบประมาณ และการจัดการที่เหมาะสม

การพัฒนาหลักสูตรที่ดีและเหมาะสมจึง ควรคำนึงถึงหลักการพัฒนาหลักสูตรทุกข้อ อย่างรอบคอบ จึงจะได้หลักสูตรที่ดี

ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ได้ให้ข้อคิดว่า หลักสูตรที่ดีนั้น ควรจะต้องเป็นหลักสูตรที่ ตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนอันสอดคล้องกับความต้องการของชีวิตที่เหมาะสม ที่สุด ได้แก่

1. สภาพทางเศรษฐกิจ
2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทางการศึกษา
3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม
4. สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

5. สภาพทางการเมืองการปกครอง
6. สภาพทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมและคุณธรรม

4. หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

เสริมศรี ไชยศร (2528, หน้า 73-75) ได้สรุปว่า การออกแบบหลักสูตรหรือการจัดหลักสูตรโดยทั่วไปควรคำนึงถึงหลักต่อไปนี้

1. จัดให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายที่ตั้งไว้
2. จัดให้เด็กมีส่วนร่วมในประสบการณ์นั้นอย่างกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง
3. ทำให้เรื่องที่เรียนที่สอนมีความหมายต่อนักเรียนมากที่สุด คือ ให้เด็กเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่นักเรียนประสบในชีวิตนอกโรงเรียนเรียกว่า จัดให้มี Curriculum relevance คือ ควรรู้จักทำให้เด็กมีความรู้กว้างหรือลึกกว่าเนื้อหา บางตอนที่มีประโยชน์แต่บรรจุ ไว้เพียงคร่าว ๆ ในแบบเรียน ครูควรสอนโยงถึงสิ่งที่เด็กมักจะพบในชีวิตประจำวันและในสิ่งที่เด็กต้องเห็นด้วยว่าเป็นประโยชน์สำหรับตัวเอง
4. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียน
5. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเมื่อเป็นไปได้ การจัดกิจกรรมควรมีทั้งกิจกรรมรายบุคคล และกิจกรรมกลุ่ม จากประสบการณ์ของผู้เขียน เด็กไทยมักจะมีปัญหาในการทำกิจกรรมกลุ่มมากโดยเฉพาะเรื่องความรับผิดชอบ การให้ความร่วมมือ ลักษณะของการแบ่งงานเหล่านี้ถ้าฝึกฝนให้มีประสิทธิภาพแล้วจะเกิดความเข้าใจอันดีในกลุ่มได้
6. จัดประสบการณ์ให้เป็นไปตามเอกัตภาพของเด็กเท่าที่จะทำได้ นักเรียนมีความแตกต่างกันในแง่ของสติปัญญาความสามารถความสนใจความถนัดและอื่น ๆ ครูจำเป็นต้องศึกษาเด็กแต่ละคน เพื่อส่งเสริมให้เขาเกิดการเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ (Potentiality) ของเขาเองมากที่สุด ด้วยการจัดให้เรียนเนื้อหาและทำกิจกรรมต่าง ๆ กันตามความเหมาะสม
7. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรอยู่ในขอบเขตของสมรรถนะในการเรียนรู้ (Learning capacity) ของผู้เรียน
8. ในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนควรใช้เทคนิคการสอนประสมหรือสื่อประสมต่าง ๆ เราจัดประสบการณ์ได้หลาย ๆ แบบ เพื่อบรรลุจุดประสงค์หนึ่งข้อและบางทีก็จำเป็นต้องจัดกิจกรรมหลายอย่างไว้ให้นักเรียนทำจึงจะบรรลุจุดประสงค์ข้อนั้นได้อย่างดี
9. ควรคำนึงถึงความสามารถหาได้ของแหล่งวิทยาการ (Resources) ประเภทต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน สถาบันและชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
10. ฝึกให้ผู้เรียนได้วางแผนทำงานร่วมกับครูและฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยอื่น ๆ

5. การบูรณาการหลักสูตร

5.1 ความหมาย

คำว่า บูรณาการ เป็นศัพท์บัญญัติที่มุ่งให้มีความหมายตรงกับคำว่า Integration ในภาษาอังกฤษ ศัพท์นี้อธิบายไว้ในภาษาเดิมว่า เป็นคำนามที่ใช้ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย กระบวนการและผลผลิตทางการศึกษา โดยที่แนวคิดนี้อธิบายผู้เรียนแต่ละคนในลักษณะองค์รวม (Individual as a whole) ส่วนในภาษาไทยนั้น บูรณาการ หมายถึง การทำให้สมบูรณ์ การทำให้เต็มหน่วยเบ็ดเสร็จในตัวสมดุลงานและนำไปใช้ประโยชน์ได้ (สุมิตร คุณานุกร, สาโรช บัวศรี, วิชัย ราษฎร์ศิริ อ้างถึงใน เสริมศรี ไชยศรี, 2528, หน้า 69 ; เปลื้อง ณ นคร, 2521, หน้า 25)

การจัดบูรณาการในหลักสูตรจึงเป็นการทำให้เกิดความสมดุลและสมบูรณ์ในหลักสูตร โดยมีกระบวนการปฏิบัติในการรวบรวมวิชาต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันเข้าไว้ด้วยกัน แล้วนำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มคุณค่าของสิ่งที่เรียนใหม่ให้มากขึ้น

ในทางการศึกษานั้น เปลื้อง ณ นคร (2521, หน้า 25) กล่าวว่า คำว่า Integrated หรือ Integration อาจใช้ร่วมกับคำอื่นอีกหลายคำเช่น

หน่วยบูรณาการ (Integrated course of study) หมายถึง หลักสูตรที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียน วิชาต่าง ๆ ที่เรียนก็ให้สัมพันธ์กับความเป็นอยู่ทุก ๆ วันของนักเรียน

โปรแกรมบูรณาการ (Integrated program) หมายถึง การสอนบูรณาการในแผนการสอนที่รายวิชาไม่แยกต่างหากจากกันอย่างที่เคยสอนมาก่อน รายการสอนแบบบูรณาการนี้ โรงเรียนจะต้องจัดเรื่องที่จะเรียนเป็นหน่วย ๆ บางทีเรียกว่ากลุ่มวิชา มีเรื่องต่อเนื่องกันไปตามลำดับ

หลักสูตรบูรณาการ (Integrated curriculum) การจัดหลักสูตรซึ่งไม่แยกสอนวิชาต่าง ๆ ออกจากกันโดยเด็ดขาด ให้แต่ละวิชามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และให้เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของเด็กด้วย

พระเทพเวที (2531, หน้า 24) ได้ให้ความหมายของบูรณาการไว้ว่า หมายถึง การให้สมบูรณ์ ซึ่งอาจจะขยายความเพิ่มเติมได้อีกว่า หมายถึง การทำให้หน่วยย่อย ๆ ที่สัมพันธ์อิงอาศัยกันอยู่เข้ามารวมทำหน้าที่อย่างประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเอง

สุมิตร คุณานุกร (2520, หน้า 40) ได้ให้ความหมายของบูรณาการไว้ว่า บูรณาการ หมายถึง การทำให้สมบูรณ์และการทำให้เต็มหน่วยบูรณาการ จึงหมายถึงหน่วยความรู้ที่เต็ม สมบูรณ์คำว่า เต็มสมบูรณ์ ในที่นี้หมายถึง ความรู้นั้นได้ถูกรวบรวมมาประมวลรวมกันเข้าไว้ ภายในหน่วยเดียวกัน และความรู้เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของหน่วย ถ้าเป็น หน่วยที่ยึดค่านิยมมาเป็นเกณฑ์ ผู้เรียนก็จะมีค่านิยม ถ้าเป็นหน่วยที่ยึดกิจกรรมเป็นเกณฑ์ ผู้เรียน ก็จะสามารถประกอบกิจกรรมนั้นได้ ในสมัยก่อนการจัดการเรียนการสอนจะแยกสอนเป็น วิชา ๆ ไปไม่เกี่ยวข้องกัน เช่น สอนเลขคณิต การชั่งชั่ง วรรณคดี ฟิสิกส์ เคมี ชีวะ ต่อมา นักวิชาการศึกษา เห็นว่า วิชาความรู้ที่สอนแยก ๆ กันอยู่ในแต่ละวิชานั้น มักมีความสัมพันธ์กันอยู่ ดังนั้นจึงได้พยายามผสมผสานให้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ มารวมไว้ด้วยกัน เรียกว่า การบูรณาการ เนื้อหาวิชา

อัญชลี แจ่มเจริญ (2526, หน้า 225-226) ได้กล่าวถึงความหมายของบูรณาการไว้ ดังนี้

บูรณาการ หมายถึง การนำเอาเนื้อหาวิชาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่ม สร้างเสริมลักษณะนิสัยและกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพมาผสมผสานกันและให้มีความสัมพันธ์ ต่อเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่แยกออกเป็นรายวิชา

บันลือ พุกชะวัน (2524, หน้า 107) ได้กล่าวถึงความหมายของบูรณาการไว้อีกว่า บูรณาการ หมายถึง ความสมบูรณ์หรือเพียบพร้อมทุกด้าน เช่น ร่างกายแข็งแรง อารมณ์ดี ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ เป็นการพัฒนาทั้งสี่ด้าน (กาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา)

สรุปได้ว่า การบูรณาการในหลักสูตรคือ การนำเนื้อหาวิชาต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันไว้ด้วยกัน เป็นหน่วยเดียวกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่สมบูรณ์ทุกด้าน

4.2 การบูรณาการในหลักสูตร

คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (อ้างถึงใน เสริมศรี ไชยศรี และคณะ 2526, หน้า 1) ได้กล่าวถึงเรื่องของบูรณาการในหลักสูตรไว้ว่า ควรมีการจัดการศึกษา ให้มีความประสานกันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยให้มีภาคปฏิบัติที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ ของนักเรียนในแต่ละระดับ การจัดเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องผสมผสาน ระหว่างความออกงามทางด้านคุณธรรม ปัญหาและความเจริญทางวัตถุ เพื่อให้ผู้เรียนมี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นผู้ที่ดีเป็น ทำเป็น ดังนั้นครูจึงต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทและฐานะ ของตนให้รับกับสภาพการณ์ใหม่ด้วย

ส่วน ดร. เอกวิทย์ ณ ถลาง (อ้างถึงใน เสริมศรี ไชยศรี และคณะ, 2526, หน้า 2) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของหลักสูตรไว้ว่า การพัฒนาทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่มีการผสมผสานระหว่างวิชาต่าง ๆ มากมาย เราจึงต้องจัดหลักสูตรให้มีการประสานสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยนำมาหลอมรวมเป็นวิชาใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ทันสมัย มีคุณค่าสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตในสังคมได้

ในการจัดหลักสูตรนี้ เสริมศรี ไชยศรี และคณะ (2526, หน้า 5) ได้กล่าวว่าในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งให้เกิดบูรณาการในหลักสูตรให้มากที่สุด คือ ให้มีการผสมผสานความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าไว้เป็นกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งจะต้องจัดให้มีการบูรณาการเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนควบคู่กันไปด้วย เรื่องของการบูรณาการในหลักสูตรนี้ เสริมศรี ไชยศรี (2528, หน้า 70-71) ได้แยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) บูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา ได้แก่ การผสมผสานวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันเข้าด้วยกัน ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นแกน (Core Curriculum) เป็นแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และเป็นได้ทั้งระดับโปรแกรม ซึ่งประกอบด้วยหลายวิชา ระดับวิชาซึ่งประกอบด้วยหลายหน่วยเนื้อหา หรือระดับหน่วยก็ได้ โดยจัดให้มีความสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาวิชาทั้งในแง่ของทฤษฎีและการปฏิบัติ รวมถึงสภาพการณ์ในสังคมด้วย

2) การบูรณาการเชิงวิธีการ ได้แก่ การผสมผสานวิธีการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ กัน โดยพยายามใช้สื่อประสม และวิธีการประสมให้มากที่สุด

การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการนี้ ไพบูลย์ อุปันโน (2526, หน้า 35) กล่าวว่าอาจจัดได้ 3 แบบ คือ

ก. หลักสูตรแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child-centered curriculum) ซึ่งยึดเอากิจกรรมที่เด็กสนใจเป็นแกน

ข. หลักสูตรแบบเน้นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต หรือหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social process and life function curriculum) เป็นหลักสูตรที่จัดให้ผู้เรียนได้รับสาระสำคัญที่จะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตจริงในสังคมการบูรณาการความรู้จึงมีมาก จึงเป็นหลักสูตรที่มีคุณค่ามากสำหรับผู้เรียน

ค. หลักสูตรแบบกิจกรรมหรือประสบการณ์ (Experience or activity curriculum) เป็นหลักสูตรที่ยึดเอาประสบการณ์กิจกรรม ความสนใจของผู้เรียนเป็นแนวในการจัด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้ นิยมใช้มากในระดับประถมศึกษา

4.3 ระดับของบูรณาการ

สมพงษ์ พลະสุรย์ (2521, หน้า 20) ได้จำแนกระดับของบูรณาการในการเรียนการสอนไว้ดังนี้

4.3.1 ระดับวิชา เป็นการบูรณาการโดยนำความรู้ต่าง ๆ มารวมกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์เป็นรายวิชาต่าง ๆ เช่น คณิตศาสตร์ เกิดจากการบูรณาการเลขคณิต พีชคณิต เรขาคณิต สถิติ ตรรกณิต เข้าด้วยกัน เป็นต้น

4.3.2 ระดับกลุ่มประสบการณ์ เป็นการบูรณาการมวลประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้วเรียกเป็นกลุ่มประสบการณ์ เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 มีกลุ่มประสบการณ์อยู่ 4 กลุ่ม

4.3.3 ระดับแผนการสอนและสื่อการสอน เป็นการบูรณาการจุดประสงค์ความคิดรวบยอด และเนื้อหาจากกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ในการเขียนแผนการสอนแล้วจัดลำดับกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่หลักสูตรต้องการ ซึ่งจะต้องจัดให้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสมจึงจะเรียกว่าบูรณาการ

4.3.4 การสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ คิดเป็น ทำเป็น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรต้องการ

4.3.5 ระดับการนำไปใช้ เป็นการนำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตจริง เพื่อให้ชีวิตมีความสุขตามเอกภภาพ โดยสามารถนำความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ มารวมกันแล้วทำให้เกิดประโยชน์ขึ้นมาได้ เรียกว่าเป็นการบูรณาการขั้นนำไปใช้

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า การบูรณาการสามารถนำไปใช้ในทุกระดับและส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรได้อย่างกว้างขวางตามความเหมาะสม

4.4 หน่วยบูรณาการ

หน่วยบูรณาการ (Integrative unit) เป็นการจัดสภาพการเรียนให้ผสมผสานกันทั้งเนื้อหาวิชา และกิจกรรม เพื่อช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการที่สมดุลย์ และมีความรู้ความเข้าใจในหัวข้อหนึ่ง ๆ ซึ่ง เสริมศรี ไชยศรี (2528, หน้า 69) ได้แสดงความเห็นว่า ประสบการณ์ที่มีบูรณาการในโรงเรียนจะทำให้เด็กดำเนินชีวิตในสังคมที่เป็นจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบของการบูรณาการ (Models of Integration)

ธีระชัย ปุณฺโฑติ (2540, หน้า 83-84) ได้จัดรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ 4 รูปแบบ คือ

1. การสอนบูรณาการแบบสอดแทรก
การสอนรูปแบบนี้ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่น ๆ เข้าไปใน การสอนของตน เป็นการวางแผนการสอนและสอนโดยครูเพียงคนเดียว
2. การสอนบูรณาการแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction)
การสอนตามรูปแบบนี้ ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปสอนต่างวิชากัน ต่างคนต่างสอน แต่ ต้องวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวข้อเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ปัญหาเดียวกัน (Theme/ Concept / Problem) ระบุสิ่งที่ร่วมกันและตัดสินใจร่วมกันว่าจะสอนหัวข้อเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ ปัญหานั้น ๆ อย่างไรในวิชาของแต่ละคน งานหรือการบ้านที่มอบหมายให้นักเรียนทำ จะแตกต่างกัน ไปในแต่ละวิชา แต่ทั้งหมดจะต้องมีหัวข้อเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ปัญหาร่วมกัน
3. การสอนบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction)
การสอนตามรูปแบบนี้คล้าย ๆ กับการสอนบูรณาการแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) กล่าวคือ ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปสอนต่างวิชากัน มุ่งสอนหัวข้อเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ ปัญหาเดียวกัน ต่างคนต่างแยกกันสอนเป็นส่วนใหญ่ แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการ (Project) ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ครูทุกคนจะต้องวางแผนร่วมกัน เพื่อที่จะระบุว่าสอนหัวข้อเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ปัญหานั้น ๆ ในแต่ละวิชา อย่างไรและวางแผน สร้างโครงการร่วมกัน (หรือกำหนดงานที่จะมอบให้นักเรียนทำร่วมกัน) และกำหนดว่าจะแบ่ง โครงการนั้นออกเป็นโครงการย่อย ๆ ให้นักเรียนปฏิบัติในแต่ละรายวิชาอย่างไร
4. การสอนบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือการสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) การสอนตามรูปแบบนี้ครูที่สอนวิชาต่าง ๆ จะช่วยกันสอนเป็นคณะ หรือเป็นทีม ร่วมกันวางแผนปรึกษาหารือร่วมกัน และกำหนดหัวข้อเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ปัญหาร่วมกันแล้วดำเนินการสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน

คุณค่าของหน่วยบูรณาการ

บันลือ พฤกษ์วัน (2524, หน้า 141-145) ได้เสนอคุณค่าของหน่วยบูรณาการใน ระดับประถมศึกษาว่าจะเกิดประโยชน์ต่อครูและนักเรียนดังนี้

1. หน่วยบูรณาการมุ่งให้ผู้เรียนใช้ภาษาเป็นทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ทางสังคม
2. หน่วยบูรณาการมุ่งจัดเนื้อหาที่เอื้อต่อการประสบความสำเร็จของผู้เรียน ซึ่ง สอดคล้องกับทฤษฎีการเสริมแรง
3. หน่วยบูรณาการการสอนสอดคล้องกับการถ่ายโยงความรู้

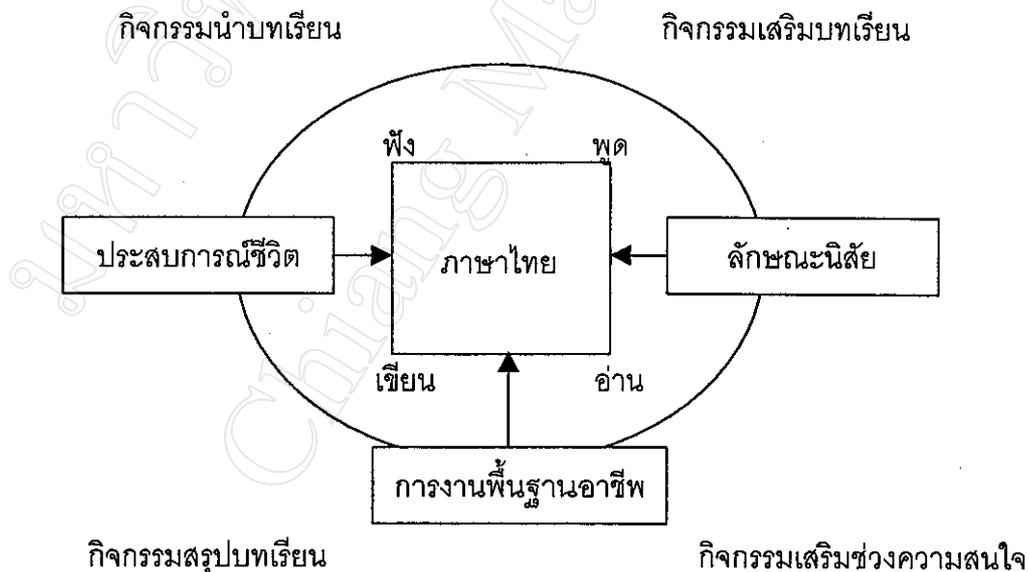
4. หน่วยบูรณาการจัดพัฒนาบทเรียนให้น่าสนใจที่จะสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ของเด็กแรกเรียนได้ดี

5. หน่วยบูรณาการทางการสอนย่อมสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และคุณค่าทางทัศนคติต่อการเรียน

6. ช่วยให้ครูพัฒนาการสอนของตนได้คล่องตัว โดยใช้ธรรมชาติของการเรียนการสอน ทบทวน ดัดแปลงยืดหยุ่นตามสมควร

7. ช่วยให้ครูมองเห็นขอบข่ายและจุดเน้นในการสอน ทำให้ครูมีความมั่นใจ สามารถสอนได้ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวช่วยบ่งชี้ว่าในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ภาษาไทยเป็นแกนวิชา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยวางพื้นฐานทางภาษา เพื่อเสริมสร้างทักษะสำคัญในการเรียนการสอน ซึ่งในบ้านเมืองเราประสบปัญหาหนักในเรื่องนี้มานาน ทั้งที่ฝ่ายวิชาการ นักวิชาการ พยายามเร่งรัดปรับปรุงการเรียนการสอนภาษากันมาทุกยุคทุกสมัย นั่นคือ มีการอบรมครูประจำการเป็นประจำปี การนิเทศการสอน และอื่น ๆ อีกมาก ก็เพื่อมุ่งเน้นทักษะทางภาษาไทย อันเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ทั้งปวง

แผนภูมิ 1 แสดงหน่วยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้ภาษาไทยเป็นแกนวิชา

เนื้อหาวิชาของวิชาแกนนั้นมีลักษณะที่ผสมผสานในตัวของมันเอง ไม่แยกจากกันในการดำเนินการสอน เช่น ภาษาไทย ซึ่งประกอบด้วย ฟัง พูด อ่าน เขียน และหลักภาษา สมมติว่า จะสอนเรื่อง ลูกหมา อาจเริ่มจากการพูด ฟัง หรือสนทนาถึงสัตว์ที่เด็กมี หรือเลี้ยงที่บ้าน อ่านแผนภูมิเรื่องลูกหมา เขียนเป็นประโยคเกี่ยวกับลูกหมา (เช่น ลูกหมามีตาโต) จากนั้นจึงจัดเนื้อหาและกิจกรรมของวิชาอื่น ๆ มาสัมพันธ์ผสมผสานได้ เช่น กลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย อาจให้นักเรียนวาดลูกหมา ขับร้องเพลงลูกหมา กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ให้นักเรียนสนทนากันเกี่ยวกับสัตว์ที่เลี้ยงที่บ้าน กลุ่มสร้างเสริมการงานพื้นฐานอาชีพ ให้นักเรียนบอกเกี่ยวกับการให้อาหารสัตว์เลี้ยง

ข้อดีและข้อด้อยของการบูรณาการในหลักสูตร

การบูรณาการในหลักสูตรหรือการผสมผสานเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันนั้นเกิดขึ้นด้วยเหตุผลที่จะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรรายวิชา เช่น ลดความซ้ำซ้อน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติตามความต้องการของชีวิต และมีโอกาสได้แก้ปัญหาด้วยตนเองได้มากขึ้น แต่เป็นไปได้ยากที่จะตัดสินลงไปว่า วิธีการบูรณาการนี้จะเป็นวิธีที่ดีที่สุดเหมาะสมที่สุดเพราะยังมีจุดเด่นและจุดด้อยหลายประการ ที่ควรได้รับการพิจารณา ซึ่ง อังรอง บัวศรี (2532, หน้า 182-183) ได้กล่าวถึงข้อดีและข้อเสียของการบูรณาการในหลักสูตร สรุปได้ดังนี้

ข้อดี

1. เป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาที่เรียนกับวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง ทำให้เป็นผู้มีทัศนะกว้างไกล
2. เป็นวิธีการที่ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลายรูปแบบ
3. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำเอาสิ่งที่เรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
4. ส่งเสริมทักษะในการแก้ปัญหาทั้งผู้เรียนและผู้สอน

ข้อด้อยของการบูรณาการในหลักสูตร

1. จัดทำชั้นยาก ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย และต้องเป็นความร่วมมือที่ตรงไปตรงมา
2. ยากแก่การสอน จะต้องอาศัยผู้สอนที่มีความสามารถ รอบรู้และมีความชำนาญ
3. บางครั้งจะต้องสอนเป็นทีม โดยใช้ผู้สอนหลาย ๆ คน ซึ่งทำให้การบริหารการเรียนการสอนยุ่งยาก

4. ถ้าสอนไม่เป็น อาจทำให้ผู้เรียนมองไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชา

5. ความกว้างขวางของเนื้อหาวิชา อาจทำให้ผู้เรียนไม่มีความรู้สึกซึ่งในเนื้อหาที่เรียน จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่าบูรณาการในหลักสูตรนั้น มิใช่จะพัฒนาขึ้นเพียงเพื่อการแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรเท่านั้น บูรณาการที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาสามารถแก้ปัญหาและนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ บูรณาการในหลักสูตรอาจทำได้ทั้งรายวิชาหรือเพียงเรื่องหรือหน่วยหนึ่งในวิชาก็ได้ การที่จะช่วยให้บูรณาการในหลักสูตรประสบผลสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือประสานงานอย่างสูงจากผู้บริหารหลักสูตร ผู้สอนตั้งแต่ระยะแรกเริ่มหรือระยะวางแผน

ความเป็นมาของแผนการสอนฉบับบูรณาการ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2533) หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (หน้า 4) กำหนดเรื่องการเรียนการสอนไว้ว่า

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหาแต่ละบทเรียน ควรให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น ความสนใจผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. ผู้สอนต้องใช้วิธีการสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ฝึกให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาวิธีสอนให้เห็นว่าเหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปราย ทำงานกลุ่มสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry) เป็นต้น

เจตนารมณ์ ของหลักสูตรทั้งสองประการจากข้อความสำคัญที่เน้น ซึ่งให้เห็นว่า ควรจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามโครงสร้างเนื้อหาสาระทั้ง 4 กลุ่มประสบการณ์ โดยให้ผสมผสานกันระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เพื่อเด็กจะได้นำความรู้จากโรงเรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพราะการแก้ไขภัยปัญหาใดปัญหาหนึ่งในชีวิตของมนุษย์นั้นมิใช่จะทำให้วิชากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นเครื่องมือเสมอไปก็หาไม่ หากต้องใช้ความรู้จากประสบการณ์ทุก ๆ กลุ่มผสมผสานกันจึงจะสำเร็จ ฉะนั้นครูจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่จำลองจากชีวิตจริง ให้นักเรียนได้สัมผัส ให้นักเรียนได้เรียนรู้ปัญหาและวิธีแก้ไขด้วยตนเอง จึงจะสนองเจตนารมณ์ดังกล่าว

ในการนำหลักสูตรไปสู่ห้องเรียนนั้นเป็นสิ่งไม่สะดวกสำหรับครู เพราะหลักสูตรระดับชาติย่อมจะกำหนดความมุ่งหมายของเนื้อหาวิชาที่สอน กิจกรรมประกอบการเรียนการสอนและประเมินผลไว้อย่างกว้าง ๆ มีลักษณะยืดหยุ่นได้ ฉะนั้นจึงต้องมีการนำหลักสูตรไปดัดแปลง การ

แปลงหลักสูตรไปสู่การสอนนี้จะออกมาในรูปของเอกสารประกอบหลักสูตร ที่เรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า แผนการสอน กำหนดการสอน (โครงการสอน)

สำหรับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช พ.ศ. 2521 ก่อนจะมีการประกาศใช้ กรมวิชาการได้มีการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ก่อน เพื่อหาข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข ในการทดลอง จำเป็นต้องแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน โดยจัดทำแผนการสอนขึ้นเป็นแนวทางแก่ครูที่จะสอน นักเรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ในการทำแผนการสอนได้ดำเนินการตามเจตนารมณ์ของ หลักสูตรกล่าวคือ ได้นำกลุ่มวิชา 4 กลุ่มมาสัมพันธ์กัน คือ กลุ่มทักษะภาษาไทย กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ โดยเลือกกลุ่มทักษะภาษาไทยเป็นแกน ซึ่งเหมาะสมที่จะเอากลุ่มประสบการณ์อื่นมาผสมผสานเชื่อมโยงได้ง่าย และได้จัดหน่วยการเรียนรู้ใหม่เป็น 5 หน่วย ซึ่งครอบคลุมประสบการณ์ที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ควรรู้ เป็นการเรียนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนไปสู่สิ่งที่ห่างไกลตัวนักเรียน ต่อจากนั้นจึงได้เขียนแผนการสอนทั้ง 5 หน่วย เพื่อเป็นแนวทางในการสอนต่อไป โดยเหตุที่แผนการสอนทั้ง 5 หัวเรื่องนี้เขียนขึ้นจากกลุ่มทักษะภาษาไทย กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพมาเชื่อมโยงผสมผสานกัน จึงเขียนแผนการสอนนี้เสียใหม่ ว่า "แผนการสอนฉบับบูรณาการ"

วิธีบูรณาการ

วิธีบูรณาการความรู้ นั้น สุมิตร คุณานุกร (2520, หน้า 41) แนะนำไว้ว่าสามารถทำได้

2 วิธีใหญ่ ๆ คือ

1. บูรณาการด้วยการสอน ซึ่งแยกออกเป็นวิธีย่อย ๆ อีก 4 วิธีคือ
 - 1.1 นำเอาความรู้อื่นที่ใกล้เคียงกับเรื่องที่กำลังสอนมาสัมพันธ์กัน
 - 1.2 นำเอาความรู้เกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่กำลังสอนมาสัมพันธ์กัน
 - 1.3 ปรับงานที่ให้ได้กทำให้มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพจริงในสังคม
 - 1.4 คณะกรรมการจัดหลักสูตรเลือกแกนขึ้น แล้วขอให้ครูผู้สอนพยายามนำสิ่งที่เป็นแกน (ความคิดรวบยอด ทักษะ และค่านิยม) เข้าไปผนวกกับสิ่งที่กำลังสอนทุกครั้งที่มีโอกาสจะสอดแทรกได้ ปฏิบัติเช่นนี้ตลอดหลักสูตร
2. บูรณาการด้วยการจัดหลักสูตร ซึ่งแยกออกเป็นสองวิธีใหญ่ ๆ คือ
 - 2.1 การจัดเนื้อหาวิชาที่สัมพันธ์กันจากหลาย ๆ วิชาเข้าไว้ในเวลาของการสอนใกล้เคียงกัน

2.2 การรวมเอาวิชาที่มีเนื้อหาวิชาที่ใกล้เคียงกันเข้าไว้เป็นหมวดวิชา

2.3 การสร้างแกนขึ้นมายึดเป็นหลัก แกนนี้อาจเป็น 1) หัวเรื่อง 2) ปัญหา

3) กิจกรรม 4) ความคิดรวบยอด และ 5) ค่านิยม

ประโยชน์ของการบูรณาการ

ประโยชน์ของการบูรณาการความรู้ ไม่ว่าจะเป็นด้วยการสอนหรือการจัดหลักสูตรก็ตาม สุมิตร คุณานุกร (2520, หน้า 41-42) และ วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524, หน้า 110) ได้กล่าวไว้ทำนองเดียวกันว่า

1. ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงของการเรียนรู้ (Transfer of Learning) ความรู้ที่เรียนไปแล้วจะถูกนำมาสัมพันธ์กับความรู้ที่จะเรียนใหม่ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น
2. ช่วยจัดเนื้อหาวิชา หรือความรู้ให้อยู่ในลักษณะเหมือนชีวิตจริง คือ ผสมผสานและสัมพันธ์ เป็นความรู้ที่อยู่ในลักษณะ หรือรูปแบบที่เอื้อต่อการนำไปใช้กับชีวิต
3. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพและปัญหาสังคมได้ดีกว่าการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรในรูปแบบเดิม ผู้เรียนจะเข้าใจว่าการกระทำหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมเป็นผลรวมจากหลาย ๆ สาเหตุ การที่จะเข้าใจปัญหาได้ และสามารถแก้ปัญหานั้นได้แต่ละบุคคลควรพิจารณาปัญหาและที่มาของปัญหาอย่างกว้าง ๆ ใช้ความรู้จากหลาย ๆ วิชามาสัมพันธ์กันเพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ ๆ ขึ้น
4. ช่วยให้การสอนและการให้การศึกษามีคุณค่ามากขึ้นคือ แทนที่จะเป็นขบวนการถ่ายทอดความรู้ หรือสาระแต่เพียงประการเดียว กลับช่วยให้สามารถเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็น ให้เกิดความคิดรวบยอดที่กระจ่างถูกต้อง และให้สามารถปลูกฝังค่านิยมที่ปรารถนาไว้อีกด้วย
5. ทำให้เกิดการบูรณาการรวมหน่วยขึ้น การบูรณาการความรู้เป็นการจัดการศึกษาให้เกิดเอกภาพ ความรู้ไม่แยกไปตามวิชาต่าง ๆ แต่ถูกนำมารวมกันภายใต้หน่วย ส่วนหน่วยนั้นจะใช้อะไรเป็นศูนย์กลางหรือเป็นแกนก็แล้วแต่ ผู้พิจารณาหลักสูตรจะกำหนดเมื่อมีการบูรณาการรวมหน่วยเกิดขึ้น วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาหรือการจัดการสอนก็เปลี่ยนไปจากการจัดเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไปเป็นจุด เพื่อให้ความรู้นั้นไปสนองอะไรก็ตามที่ผู้พัฒนาหลักสูตรเห็นว่ามีคุณค่า

นอกจากนี้ เสริมศรี ไชยศร (2539, หน้า 176-177) ยังแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในเรื่องของบูรณาการว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของข้อมูล ต่าง ๆ มากมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสังคม การวิเคราะห์ปัญหาเรื่องหนึ่งนั้นต้องใช้

ข้อมูลจากหลาย ๆ ด้าน จึงจะเกิดความรู้ ความเข้าใจ และนำไปสู่แนวทางแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ ความจำเป็นในเรื่องผสมผสานความรู้และวิธีการจากสาขาต่าง ๆ จึงมีมากขึ้นทุกที

5. ความหมายของแผนการสอน

การทำแผนการสอนนี้เป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูได้วางแผนการสอนและจะช่วยให้สอนดีขึ้น เพราะครูได้มีโอกาสกำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียน หาวิธีสอนต่าง ๆ ที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเร็วขึ้น รวมทั้งการจัดเตรียมสื่อการเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนที่เหมาะสม นอกจากนี้แล้วแผนการสอนยังช่วยให้ครูสอนด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้นเนื่องจากได้เตรียมวางแผนไว้ล่วงหน้า ก่อนที่จะทำให้การสอนเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวครู เพราะการสอนของครู เข้าใจง่ายเป็นขั้นตอนไม่สับสน แผนการสอนยังเป็นหลักฐานให้ครูทราบว่านักเรียนได้เรียนอะไร ไปบ้างแล้ว และพร้อมที่จะเรียนอะไรต่อไป ซึ่งเป็นการช่วยให้การสอนติดต่อกันทั้งวิชาใน เดียวกัน และกับวิชาอื่น ๆ ซึ่งเป็นความมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาปัจจุบัน (วิชย วงษ์ใหญ่, 2525, หน้า 175) มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของแผนการสอนไว้ดังต่อไปนี้

วิชย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2535, หน้า 260-261) กล่าวว่า แผนการสอน คือ การนำ รายวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะต้องทำการสอนตลอดปีมาสร้างเป็นแผนการสอนการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ การเรียน อุปกรณ์การสอน การวัดผลและประเมินผล สำหรับเนื้อหาสาระ และจุดประสงค์การเรียนรู้ย่อย ๆ นั้นให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหรือจุดเน้น ของหลักสูตร สภาพของผู้เรียน ความพร้อมของโรงเรียนในด้านวัสดุ อุปกรณ์ และตรงกับชีวิตจริง ในท้องถิ่น

การเขียนแผนการสอนคือ การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนล่วงหน้า โดยมีวัตถุประสงค์ให้ครูผู้สอนได้ออกแบบและเตรียมการสอนล่วงหน้า เพื่อให้เห็นรายละเอียด ของกิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละหัวข้อย่อยของเนื้อหาวิชา หรือสำหรับการสอนแต่ละครั้ง ซึ่งต่างจากเอกสารแนวการสอนตรงที่แผนการสอนมีกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมเฉพาะเจาะจงกว่า แบ่งย่อยตามเนื้อหาย่อย ๆ หรือจุดประสงค์ย่อย ๆ ได้มากกว่า และแสดงลักษณะการสอนที่จัดสรร แล้วให้ตรงกับสภาพสิ่งแวดล้อม ปัญหา ความต้องการและปัจจัยอำนวยความสะดวกของ โรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 153)

กูต (อ้างใน วิมลรัตน์ เพ็ชรวิทย์, 2537, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของแผนการสอน ไว้ว่า แผนการสอน หมายถึง โครงร่างย่อที่ประกอบด้วยหัวข้อสำคัญของบทเรียนที่จะสอนรวมถึง วัตถุประสงค์ จุดสำคัญที่ต้องการเน้นคำถามที่จะใช้ถาม สื่อการเรียนและกำหนดงานที่จะให้ทำ

ภพ เลาห์ไพบูลย์ (อ้างใน จิมลรัตน์ เพ็ชรรักษ์, 2537, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของแผนการสอน หมายถึง ลำดับและกิจกรรมทั้งหมดของผู้สอนและผู้เรียนที่มีผู้สอนกำหนดไว้เป็นแนวทางในการจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์

วัฒนาพร กระจับทุกข์ (2542, หน้า 1) กล่าวว่า แผนการสอนหมายถึง แผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้และจุดหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุภาพรรณ พวงจันเพชร (2536, หน้า 102) กล่าวว่า แผนการสอน คือ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร เป็นสิ่งที่ครูนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของการศึกษา ผู้สอนอาจปรับปรุงแผนการเรียนการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับหลักสูตรกับสภาพท้องถิ่น ทั้งในด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ทั้งนี้ต้องยึดมโนทัศน์หลักการ จุดประสงค์การเรียนรู้ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรไว้ และการสอนจึงเป็นเอกสารที่ให้รายละเอียดในการสอนตามหลักสูตรแก่ครู ซึ่งครูสามารถใช้เป็นแนวทางในการสอนได้ เพราะบอกรายละเอียดในการสอนเกี่ยวกับจุดประสงค์ มโนทัศน์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียน สื่อการสอน การวัดผลและจำนวนตามเวลาที่ใช้สอน

จากคำอธิบายความหมายของแผนการสอนของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน สรุปได้ว่าแผนการสอนเป็นการวางแผนการเรียนการสอน เป็นการคิดล่วงหน้าอย่างรอบคอบว่าจะสอนอะไร จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร และจะวัดผลประเมินโดยวิธีใด โดยเขียนเป็นโครงร่างลำดับขั้นตอนและกิจกรรมทั้งหมดไว้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ เพื่อให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นที่พึงประสงค์

6. ความสำคัญของแผนการสอน

วัฒนาพร กระจับทุกข์ (2542, หน้า 2) ได้ให้ความเห็นว่า แผนการสอนมีความสำคัญเพราะว่า

1. ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมการล่วงหน้าเป็นการนำเทคนิควิธีการสอน การเรียนรู้สื่อเทคโนโลยีและจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ

2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรเทคนิคการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อการวัดผลและประเมินผล ตลอดจนประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำเป็น

3. เป็นคู่มือการสอนสำหรับตัวครูผู้สอนและครูที่สอนแทน นำไปใช้ปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจ
4. เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนต่อไป
5. เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการได้

7. โครงสร้างของแผนการสอน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2539, หน้า 153-156) เสนอโครงสร้างที่สำคัญ ๆ ของแผนการสอนไว้ดังนี้

1. สาระสำคัญเป็นมวลความรู้ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน เมื่อเรียนเรื่องนั้น ๆ เสร็จสิ้นลง เป็นการเน้นถึงความคิดรวบยอด หรือลักษณะสิ่งที่ต้องการจะปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

ลักษณะการเขียนสาระสำคัญแต่ละข้อนั้นจะเป็นหัวใจของความรู้ ความสามารถที่จะติดค้างกับนักเรียนไปในอนาคตอาจจะประกอบด้วยข้อความของกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนหรือเนื้อหาที่ใช้สอนในแผนนั้น ๆ หรือจุดประสงค์ที่จะให้นักเรียนบรรลุ

2. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นว่าต้องให้เกิดอะไรขึ้นกับนักเรียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ เจตคติและรวมทั้งการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ลักษณะการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

ข้อสังเกตในการเขียนจุดประสงค์

- 2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้มีความสำคัญมาก เพราะเป็นต้นแบบของการคิดของกระบวนการเรียนรู้ และเป็นที่มาของแนวการวัดผลประเมินผลที่วัดตามจุดประสงค์

- 2.2 หลักสูตรฉบับปรับปรุงมีจุดเด่นที่เน้นทักษะกระบวนการ 9 ประการ ที่จะต้องแทรกไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ด้วย

- 2.3 การเรียนรู้วิชาต่าง ๆ มีกระบวนการของตัวเองอยู่แล้ว เช่น กระบวนการคณิตศาสตร์ กระบวนการกลุ่ม ฯลฯ ซึ่งจะต้องปรากฏในจุดประสงค์การเรียนรู้เช่นกัน

- 2.4 หลักสูตรประถมศึกษาที่มีจุดประสงค์ใน ป.02 ที่จะต้องนำมาใช้พิจารณาด้วย นอกจากข้อสังเกตข้างต้นแล้ว จุดประสงค์จะต้องครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย และกระบวนการ

3. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นเทคนิคการสอน เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติตามกระบวนการ เหล่านั้นให้เกิดการเรียนรู้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ลักษณะการเขียนกิจกรรมการเรียนการสอนอาจจะเขียนจาก

3.1 วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วจะเป็นการบรรยาย การสาธิต แสดงบทบาทสมมติ ฯลฯ

3.2 กิจกรรมที่ปรากฏในคำอธิบายหลักสูตร เช่น อธิบาย อภิปราย วิเคราะห์ ฯลฯ

3.3 กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการทางคณิตศาสตร์ ทักษะกระบวนการ 9 ชั้น ฯลฯ

4. เนื้อหาสาระ เนื้อหาในแผนการสอน หรือบันทึกการสอนที่ดีนั้น จะต้องมีความสมบูรณ์ 3 ประการ คือ ความถูกต้อง ความครอบคลุม และความชัดเจน ดังนี้

4.1 ความถูกต้อง หมายถึง เนื้อหาสาระนั้นต้องตรงกับหลักวิชา

4.2 ความครอบคลุม หมายถึง ปริมาณเนื้อหาตามหัวข้อนั้นมีมากพอที่จะก่อให้เกิดความคิดรวบยอดได้หรือไม่

4.3 ความชัดเจน หมายถึง การที่เนื้อหา มีแบบแผนของการนำเสนอสาระที่ไม่สับสน

5. สื่อการเรียนการสอน เป็นเครื่องช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ให้นักเรียนได้อย่างรวดเร็ว และถูกต้อง สื่อควรจัดให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนและแบบฝึกทักษะ เช่น เพลง เกมส์ การละเล่น ฯลฯ

6. การวัดและการประเมินผลเป็นการวัดผลการเรียนรู้ว่าจะจัดโดยวิธีใด วัดอะไร วัดอย่างไร เช่น วัดความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และผลที่จะตามมา ถ้าปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข โดยการพิจารณาจากกิจกรรม อภิปราย รายงานตอบคำถามของนักเรียน วัดเจตคติ จากการสังเกตพฤติกรรมกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม และคุณภาพของงาน

8. ขั้นตอนการเขียนแผนการสอน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2534, หน้า 132-134) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเขียนแผนการสอนไว้ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักสูตร เพื่อเข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ จุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ และคำอธิบายกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เนื้อหาสาระสำคัญ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้วิชาที่ครูสอนในแต่ละรายวิชา

2. ศึกษาคู่มือการใช้หลักสูตร คู่มือหลักการสอน แนวการสอน เพื่อให้เข้าใจจุดเน้นของหลักสูตร เหตุผลในการปรับปรุงหลักสูตร สาระสำคัญที่ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูผู้สอน ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ พัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์

3. นำโครงสร้างเนื้อหาวิชา จุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ และจุดประสงค์รายวิชามากำหนดเนื้อหาที่มีข้อหลัก หัวข้อเนื้อหาย่อย โดยให้สัมพันธ์กับอัตราเวลาเรียนที่กำหนด ให้แต่ละกลุ่มประสบการณ์เป็นการกำหนดการสอนระยะยาว

4. ศึกษาตัวอย่างแนวการสอนในคู่มือครู แล้วจัดทำแผนการสอน กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนคาบเวลาเรียนให้เหมาะสมกับหัวข้อเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละหัวข้อ เพื่อครูนำไปปรับสอนให้เหมาะสมกับเวลาที่จัดไว้ให้ในตารางเรียนของแต่ละวันในแต่ละสัปดาห์ ต่อไป

5. จัดทำแผนการสอน โดยครูจะต้องพิจารณาหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาประกอบ เช่น จากหนังสือค้นคว้า หนังสืออ้างอิง สาระสำคัญสำหรับหนังสือเรียน สื่อการเรียนการสอน วัสดุสำหรับนักเรียนฝึกปฏิบัติ ข้อทดสอบสำหรับวัดและประเมินนักเรียน

9. ลักษณะแผนการสอนที่ดี

ลักษณะแผนการสอนที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความมุ่งหมายของแต่ละบทเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลของการเรียนการสอน
2. คำนี้ถึงธรรมชาติ ความต้องการ ความสนใจของเด็กและระยะเวลาของการเรียนแต่ละครั้ง
3. มีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้เรียน อันเป็นหนทางไปสู่การสรุป เป็นความคิดรวบยอดหลักการและการแก้ปัญหาต่อไป
4. เลือกวิธีสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียน และวัยเรียนของเด็ก

5. คำนี้ถึงแหล่งทรัพยากร เพื่อสะดวกในการจัดหาวัสดุประกอบการเรียน และจัดวิทยากรให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นของโรงเรียน

(วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525, หน้า 175)

10. ประวัติความเป็นมาของชาวเขาเผ่าม้ง

ประวัติความเป็นมา

นักโบราณคดีและมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศส เช่น ชาแวง และเบอร์นัทเซล ได้ค้นพบเค้าเงื่อนต่าง ๆ พอจะประมวลได้ว่า ชนชาติจีนได้อพยพมาตั้งรกรากตามลุ่มแม่น้ำฮวงโหและได้ขยายอาณาเขต โดยการขับไล่ชนชาติม้ง ชนชาติไทยและชนชาติอื่น ๆ กลุ่มชนที่ไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจจีนได้อพยพไปอยู่ตามถิ่นทุรกันดารและได้จัดตั้งอาณาจักรอิสระย่อย ๆ มีกษัตริย์ซึ่งมีลักษณะกึ่งหัวหน้าเผ่ากึ่งผู้นำทางศาสนาปกครองแต่ละแห่ง กษัตริย์และขุนนางม้งมักเป็นแซ่เดียวกัน ต่อมาในสมัยราชวงศ์แมนจู (เหิง) ได้มีนโยบายปราบม้งโดยสิ้นเชิง การต่อสู้ระหว่างจีนกับม้ง ครั้งหลังสุด พ.ศ. 2398-2424 ชาวม้งประสบความพ่ายแพ้และสูญเสียพลรบและประชากรไปมากในที่สุดชาวม้งจึงอพยพลงมาสู่ทางใต้เช่นเดียวกับชาวไทยที่จำเป็นต้องถอยร่นมาเมื่อพันปีเศษล่วงมาแล้ว ในขั้นต้นชาวม้งได้อพยพลงมาทางยูนนานและเข้าไปทางลุ่มน้ำแดงในมณฑลตงเกีย แต่ถูกชาวญวนขัดขวางและสู้รบกันหลายครั้ง แต่เนื่องจากชาวม้งทนอากาศร้อนในที่ราบและต่อสู้กองทัพญวนซึ่งมีช้างเป็นกำลังสำคัญไม่ได้ จึงแตกหนีกระจายเป็นกลุ่มย่อย ๆ ขึ้นไปอยู่บนที่สูงในแคว้นสิบสองจุไทย และสิบสองปันนา มีชาวม้งบางส่วน นำโดยหัวหน้ากลุ่มแซ่ลี แซ่เล่า และแซ่เหมา (ม้า) ได้อพยพมาเป็นกลุ่มอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรลาวบริเวณทุ่งไหหินเดียนเบียนฟู แล้วตั้งมั่นเป็นปึกแผ่น ม้งกลุ่มนี้ได้สืบเชื้อสายต่อมาจนเป็นกำลังสำคัญของกองทัพลาว คือ นายพลวังเปาในปัจจุบัน

สำหรับชาวเขาเผ่าม้งในประเทศไทยนั้น ชาวม้งพวกแรกน่าจะเข้ามาถึงเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2383-2413 ส่วนสถาบันวิจัยชาวเขาที่เชียงใหม่ เชื่อว่าชาวม้งเข้ามาในประเทศไทยราวปี พ.ศ. 2393 โดยเข้ามา 3 ทางใหญ่ คือ

1. ทางทิศเหนือสุด แทรกซึมตามแนวเมืองคาย ห้วยทรายและเชียงของ
2. ทางทิศใต้อยู่ในแนวสายบุรี-บัว
3. ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในแนวภูเขาคาย-เคย ใกล้กับเวียงจันทน์ ชาวม้งที่เข้ามาถึงเชียงของแล้วได้แยกกันเป็นสองกลุ่ม โดยม้งกลุ่มแรกเดินไปตามพรหมแดนพม่า-ไทย แล้วมุ่งสู่จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน กลุ่มที่สองมุ่งลงใต้ตามแนวชายแดนลาว ค่อย ๆ แทรกซึม

เข้าเขตอำเภอทุ่งช้างและอำเภอบัว จังหวัดน่าน เข้าสู่จังหวัดแพร่ และเข้าสู่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ลักษณะทางกายภาพ และนิสัยของชาวม้ง

ชาวม้งมีรูปร่างลักษณะผิวพรรณ ท่าทาง การพูดจาคล้ายคนจีน แต่ผิวคล้ำกว่าคนจีนเล็กน้อย ผู้ชายค่อนข้างสูง ส่วนผู้หญิงรูปร่างได้สัดส่วน บางคนก็สวยมาก ลักษณะนิสัยจะเป็นคนไวต่อความรู้สึก อยากรู้อยากเห็น ค่อนข้างขี้อาย หลบหลีกคนแปลกหน้า ด้านสุขภาพนั้นส่วนใหญ่เป็นคนสุขภาพดี ชอบดื่มน้ำชาร้อน ผู้ชายดื่มเหล้าเก่งทุกคน คำว่า "ม้ง" เป็นคำที่พวกเขาใช้เรียกชนเผ่าของตนเอง แปลว่า "ผู้เป็นอิสระ" ม้งในประเทศไทยแบ่งออกเป็นพวกใหญ่ 3 พวก โดยอาศัยความแตกต่างด้านภาษา เครื่องแต่งกาย และชื่อที่พวกเขาเรียกตัวเอง ได้แก่ ม้งขาว ม้งสีน้ำเงิน และม้งกั้วมา สำหรับม้งน้ำเงินยังแบ่งออกเป็น ม้งดอก ม้งดำ ม้งลาย และม้งเขียว

ภาษาและหนังสือ

ชาวม้งไม่มีภาษาที่แน่นอน ส่วนใหญ่มักยืมภาษาของชาติอื่น ๆ มาใช้ เช่น ภาษาจีน ภาษายูนนาน เป็นต้น ภาษาที่ใช้เป็นของตนเอง มีไม่มากนัก ม้งทั้ง 3 เผ่าพูดภาษาคคล้ายกัน จะแตกต่างกันบางคำเท่านั้น นอกจากนี้ม้งไม่มีตัวหนังสือ มีเรื่องเล่าว่า แต่เดิมม้งมีตัวหนังสือเหมือนกัน แต่เนื่องจากบรรพบุรุษตั้งแต่โบราณกาลต้องอพยพหลบหนีภัยอยู่เสมอ วันหนึ่งขณะล่าเหยื่อหนังสือภาษาม้ง บรรทุกม้าเดินทางมาถึงริมลำธาร จึงปลดตะกร้าหนังสือลงจากหลังม้า แล้วพากันนอนหลับได้ตื่นไม่ ลืมปล่อยม้าไปกินหญ้า ม้าเลยกินหนังสือพวกเขาเสียหมด นับแต่นั้นมาชาวม้งจึงไม่มีตัวหนังสือจนถึงปัจจุบัน (Mottang, อ้างใน สายสวัสดิ์ วิทยาคัด, 2539, หน้า 34)

การเรียนรู้ภาษาไทยของเด็กชาวเขา

ภาษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหมู่คณะ ไม่ว่าจะ เป็นในหมู่คนที่ เป็นเจ้าของภาษา (Native Speaker) หรือระหว่างคนที่ เป็นเจ้าของภาษากับคนที่ ใช้ภาษานั้น เป็นภาษาที่สอง (Second Language Speaker) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อฝ่ายหลังเป็นชนกลุ่มน้อยและฝ่ายแรกเป็น คนในสังคมใหญ่ ชนกลุ่มน้อยจะต้องเรียนรู้ภาษาของคนในสังคมใหญ่ให้ถูกต้องทั้งใน ด้านไวยากรณ์และการใช้ภาษา ซึ่งรวมถึงระดับความสุภาพที่แฝงอยู่ในภาษานั้น เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมใหญ่ที่ตนต้องเกี่ยวข้องกับ ในประเทศไทยมีคนอยู่หลายกลุ่มแตกต่างกันไปตามเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ กลุ่มใหญ่หรือสังคมใหญ่คือสังคมไทย

คนไทยจะเรียนรู้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ ในขณะที่กลุ่มอื่น ๆ เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีภาษาแม่ของแต่ละกลุ่ม และต้องเรียนรู้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคมใหญ่ ในบรรดาชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มในประเทศไทย เช่น ชาวมาเลย์ ชาวจีน ชาวเขา เป็นต้น ถ้าดูจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแล้วชาวเขาดูเหมือนจะมีสถานภาพต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ชาวเขาแต่ละเผ่ามีสังคม วัฒนธรรม ศาสนา และภาษาแตกต่างกันออกไป และไม่เหมือนกับของไทย ดังนั้นพวกเด็กชาวเขาจึงมีปัญหาเรื่องการศึกษาในโรงเรียนไทยที่ใช้ภาษาไทย เป็นสื่อการสอนในโรงเรียน ดูเหมือนว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่สองของชาวเขาแต่ละเผ่า แต่ในความเป็นจริง เด็กเขาต้องเรียนรู้ภาษาที่ต่างจากภาษาแม่ถึงสองภาษา คือ ภาษาไทยถิ่นเหนือหรือคำเมือง ซึ่งเป็นภาษาในสังคมใหญ่ที่ตนอาศัยอยู่ในชีวิตประจำวัน และภาษาไทยกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นภาษาราชการและใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียน แต่เป็นภาษาที่เด็กชาวเขาแทบไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน การต้องเรียนรู้ภาษาที่ต่างจากภาษาแม่ อาจทำให้เกิดการถ่ายทอดภาษาในทางลบ และที่จะเป็นปัญหามากคือ การถ่ายทอดทางลบของการใช้ภาษาที่ไม่สามารถใช้ในสังคมของชาวเขา แต่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย

ชาวเขามีความด้อยโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอยู่หลาย ประการ ดังนี้

ประการแรก จะต้องเรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง เริ่มด้วยการหัดพูด หัดดูภาพ หัดดูตัวอักษร หัดจับดินสอ กระดาษ หัดนั่งโต๊ะเรียน และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเป็นนักเรียน เด็กเขาต้องต่อสู้กับกำแพงภาษา เมื่อความรู้ทางภาษาไม่คล่อง ทำให้เด็กทำแบบฝึกหัดไม่ค่อยได้ด้วย

ประการที่สอง สื่อการเรียนที่ครูนำมาสอน เป็นเรื่องของสังคมภายนอกหมู่บ้าน มีเนื้อหาระดับชาติ ทำให้ชาวเขาเข้าใจได้ยาก โดยปกติเด็กเขาจะรับการถ่ายทอดการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ จากพ่อแม่และเครือญาติ เป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้เกิดขึ้นในชั้นเรียน มีสภาพที่ถูกบังคับ และอยู่ในวงจำกัด จึงเป็นรูปแบบที่ไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของเขา

ประการที่สาม การเรียนรู้ในชั้นเรียน ย่อมเป็นเรื่องของเหตุการณ์ภายในชั้นเรียน อาทิ เช่น การพูดภาษาไทยกับครูและเพื่อนนักเรียน เป็นเรื่องของกฎของห้องเรียน แต่เมื่อออกนอกห้องเรียน ถ้าเด็กพูดภาษาไทยก็จะถูกล้อเลียน หรือถ้าจะพูดภาษาไทยก็เพื่อที่จะสร้างบรรยากาศในวงสนทนาให้เกิดความรู้สึกตลกขบขัน

ประการที่สี่ ช่วงเวลาเรียน ถ้าเป็นเวลาเดียวกันกับการทำงานไร่ เด็กจะต้องปลีกรตัวเพื่อติดตามพ่อแม่ไปทำงาน ถ้าไร่ตั้งอยู่ไกลหมู่บ้าน ก็จะทำให้เด็กขาดเรียนเป็นระยะเวลานาน

ประการที่ห้า ชาวเขามักจะมีชีวิตวนเวียนอยู่ในสภาพ เกิด แก่ เจ็บ ตาย จนเกือบเป็นชีวิตประจำวัน ซึ่งจะต้องประกอบพิธีกรรม โดยจารีตประเพณีสมาชิกในครัวเรือนหรือหมู่บ้านจะต้องมีส่วนร่วมในพิธีกรรมด้วย เป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้เด็กขาดเรียน

ประการที่หก เด็กที่มีเครือญาติยากจน เป็นบุตรบุญธรรมหรือเป็นลูกจ้าง มักจะไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ตัวอย่างเช่น ในขณะที่เด็กปกติกำลังเรียนอยู่ในห้องเรียน เด็กยากจนจะยืนเกาะรั้วห้องเรียนดูเพื่อน ๆ เรียนหนังสือ เป็นต้น

การที่มีเด็กชาวเขาไปโรงเรียนมากขึ้น และหวังผลด้านการเรียนภาษาไทยและวิชาการอื่น ๆ จากการเรียนแบบเป็นทางการ (Formal Schooling) จึงจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องเข้าใจลักษณะการเรียนรู้ในห้องเรียน เช่น การเรียนรู้ภาษาที่สองของเด็กชาวเขา รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาที่สองดังกล่าว โดยเฉพาะการถ่ายทอดทางภาษา เนื่องจากเด็กชาวเขามักจะเรียนรู้แบบภาวะหลากหลายวัฒนธรรม (Multicultural Classroom) คือ มีนักเรียนหลายเชื้อชาติ เช่น มีเด็กไทยมูเซอ กะเหรี่ยง เย้า เรียนอยู่ในห้องเดียวกัน เป็นต้น ยิ่งในปัจจุบันรัฐบาลมีความประสงค์ให้สอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง โดยเฉพาะจังหวัดที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมไปเที่ยว เช่น จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย เด็กชาวเขาอาจต้องเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเป็นภาษาที่สี่ (ภาษาหนึ่งคือ ภาษาชาวเขากลุ่มของตน ภาษาที่สองคือ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาที่สามคือ ภาษาไทยกรุงเทพฯ) ครูจึงจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะภาษาแม่ของเด็กชาวเขา เพื่อจะได้เข้าใจปัญหาที่เกิดจากการถ่ายทอดทางภาษา และเข้าใจลักษณะการเรียนรู้ภาษาแบบต่าง ๆ รวมทั้งปัจจัยทางจิตวิทยาและทางภาษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาในแต่ละลักษณะ ต้องมีความรู้ในภาษาที่สองเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องไวยากรณ์ (Syntax) ระบบเสียง (Phonology) หรือความหมาย (Semantics) และมีความสามารถในการใช้ภาษาที่สองนั้น ความรู้ความเข้าใจและความสามารถของครูในเรื่องดังกล่าว จะทำให้ขบวนการเรียนการสอนภาษาในห้องเรียนมีประสิทธิภาพและเกิดผลตามความมุ่งหมาย ทำให้ ผู้เรียน คือ เด็กชาวเขาสามารถนำความรู้และทักษะทางภาษาที่เรียนคือ ฟัง พูด อ่าน เขียน ไปใช้ได้ถูกต้อง และเหมาะสมในสถานการณ์จริงเหมือนเจ้าของภาษา (อึ้งโนปิยะนัญญ์ ด้านวิวัฒน์, 2539, หน้า 39)

ตามที่กล่าวถึงหลักการและแนวในการพัฒนาแผนการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้ภาษาไทยเป็นแกน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถือได้ว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับคนเพื่อให้อยู่ในสังคมโลกาภิวัตน์ได้ ส่วนหนึ่งเป็นหน้าที่ของการศึกษาในระบบ ซึ่งถ่ายทอดสิ่งที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนลงในหลักสูตรและการสอน หลักสูตรและการสอนที่ครูใช้อยู่จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนไปด้วย และจากงานวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่าหลักสูตรและการสอน

แบบเดิมที่ยึดเอาเนื้อหาวิชาเป็นหลัก และยึดครูเป็นศูนย์กลาง ล้มเหลวในการเตรียมผู้เรียนให้อยู่ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้เรียนไม่เห็นความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ และความสัมพันธ์ของวิชาที่เรียนกับโลกของความจริงทำให้ผู้เรียนไม่เห็นประโยชน์ของสิ่งที่เรียน ขาดทักษะ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนขาดการเชื่อมโยง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย หากเรายังจัดหลักสูตรและการสอนแบบเดิม ผู้เรียนที่เป็นผลผลิตของหลักสูตร และการสอนก็ยังคงมีคุณลักษณะแบบเดิมที่ยังไม่เข้มแข็งพอที่จะอยู่ในสังคมแห่งการแข่งขันได้ การศึกษาแบบบูรณาการเป็นแนวทางการจัดการศึกษาทางหนึ่งในหลายแนวทางที่ได้ถูกกำหนดให้นำมาใช้จัดการศึกษาแทนแนวทางการจัดการศึกษาแบบเดิมทั้งในหลักสูตร ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาในปัจจุบัน โดยพิจารณาจากความเป็นจริงของชีวิตว่า ในการทำงานใด ๆ เราไม่ได้ทำงานแยกเป็นวิชาเหมือนที่เราเรียนในโรงเรียน ในการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง แต่เป็นปัญหาในลักษณะองค์รวม เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสุขาภาพ ปัญหาการเมือง เป็นต้น การศึกษาจึงควรเป็นการศึกษาแบบบูรณาการ ดังนั้นการพัฒนาแผนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ภาษาไทยเป็นแกนก็น่าจะแก้ปัญหานี้ได้ เพราะเป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ คือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ ซึ่งสามารถนำไปสอนในระดับประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี เพราะครูประถมศึกษาสอนวิชาต่าง ๆ ทุกวิชาด้วยตนเอง จึงสามารถที่จะนำวิชาต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานในการสอนแต่ละครั้งได้ การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จได้นั้นจำเป็นจะต้องได้ผู้สอนที่ดี เพื่อมาทำหน้าที่เป็นกัลยามิตรแห่งการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยแท้ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้พัฒนาความสามารถให้เต็มศักยภาพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดสืบไป

12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องการสอนแบบบูรณาการนี้ พิกุล เลี้ยวศิริพงษ์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอนแบบบูรณาการวิชาภาษาไทย สำหรับเด็กปัญญาอ่อน ระดับพอเรียนได้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และหาประสิทธิภาพชุดการสอนจากสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน เปรียบเทียบกับเกณฑ์การบรรลุวัตถุประสงค์ 60%รวมทั้งศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับความเหมาะสมของชุดการสอน กระบวนการสร้างชุดการสอนได้กระทำตามขั้นตอนวิธีระบบที่ผู้วิจัยพัฒนาโดยผสมผสานระบบการเรียนการสอนต่าง ๆ จัดเนื้อหาแบบบูรณาการที่ใช้ภาษาไทยเป็นแกน ผสมผสานเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ผลการทดลองใช้ชุดการสอนปรากฏว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้และบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้สูงเท่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งในด้านกระบวนการและ

ผลสัมฤทธิ์ เมื่อให้ครูผู้สอนประเมินความเหมาะสมของชุดการสอนในด้านเนื้อหา กิจกรรม การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนปรากฏว่า ความเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากและองค์ประกอบอื่น ๆ อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก

ศิริพร เปลี้นผดุง (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บุรณาการในหลักสูตรสำหรับ ภาควิชาชีววิทยาการพยาบาล กรณีหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อ ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดหลักสูตรและการสอนในภาควิชาชีววิทยาการพยาบาลที่มีลักษณะ บุรณาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า มีภาควิชาชีววิทยาการพยาบาล ผู้ใหญ่ที่มีเนื้อหาวิชาจาก 3 ภาควิชา รวมทั้งมีแนวคิดในการดูแลตนเองและแนวคิดสาธารณสุข มูลฐานผสมผสานกันอยู่ โดยมีกระบวนการพยาบาลเป็นหลัก มีการปรับเปลี่ยนเรียงลำดับหัวข้อ เนื้อหาวิชาใหม่เพื่อให้ความยากง่ายของเนื้อหาวิชาใกล้เคียงกัน อาจารย์ผู้สอนทุกคนมีส่วนร่วม ในการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขต หัวข้อเนื้อหา การจัดประสบการณ์การเรียนการสอน และวิธีวัดผลกระบวนการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตรลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาได้ และนักศึกษา ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการเรียนการสอน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวคือ สายฝน ลีรัตนาวลี (2540) ได้ ทำการวิจัย เรื่อง การออกแบบหน่วยการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อการสอนเป็นคณะและ การเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับชั้นมัธยมศึกษา สรุปผลได้ว่าในด้านหน่วยการเรียน การสอนแบบบูรณาการเรื่องน้ำกับชีวิตของชาวเชียงใหม่ โดยครูผู้สอนเป็นคณะนั้น ครูผู้สอนเห็น ว่าเนื้อหามีความสัมพันธ์กัน และสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดในหน่วยย่อย ทุกหน่วย หน่วยการเรียนดังกล่าวมีประโยชน์ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ กันได้ละเอียดลึกซึ้ง ผู้สอนร่วมมือกันสอนทั้งในเนื้อหาที่ต้องใช้ความสามารถเฉพาะด้านที่มีอยู่ อย่างชัดเจนและเนื้อหาอื่น ๆ อีกทั้งยังรับฟังข้อคิดเห็นซึ่งกันและกันในการปรึกษาหารือหรือในการ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสอนนักเรียน เห็นว่าหน่วยการสอนแบบบูรณาการน่าสนใจ ตื่นเต้นและ สนุกสนานเพราะครูหลายคนช่วยกันสอน โดยมีสื่อประกอบการสอนที่น่าสนใจ นักเรียนได้ทำ กิจกรรมหลากหลาย มีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนและการแสดงออก ทำให้พัฒนาความเชื่อมั่น ในตัวเอง รวมทั้งเป็นการส่งเสริม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนได้ดี